

પરિશિષ્ટ-૨

(સાગરાના નયમોની યાદી)

- ૧ બને ત્યાં સુધી વહેલા ઉઠવું.
- ૨ નિત્યકર્મથી નિવૃત્ત થયા બાદ આગલી રાત્રે કરી રાખેલું કામનું ટિપ્પણ જોઈ જવું અને તદનુસાર કાર્ય કરવા લક્ષ્યમાં રાખવું.
- ૩ બનતા સુધી કંઈપણ નવું બણવા દરરોજ ચત્ન કરવો.
- ૪ નવું બણવામાં આવે તેની નોંધ કરવી.
- ૫ દિવસે ઘણા શ્રમ વિના સૂવાની ટેવ રાખવી નહીં.
- ૬ રાત્રે ટિપ્પણ કરવું કે બીજે દિવસે શું કામ છે ?
- ૭ દાન આપવું તે ખરેખરા નિર્ધનને જ આપવું, અપંગને આપવું, અનાથને આપવું.
- ૮ ધર્મદાના કામમાં ઠીલ કરવી નહીં. તેવું કંઈ પુણ્ય કરવાનું ધાર્યું હોય તો તે બિલકુલ મોકુફ રાખવું નહીં.
- ૯ બરાબર ઓળખ્યા વિના સહવાસ કરવો નહીં.
- ૧૦ સદાચારી સાથેજ વિશેષ પરિચય રાખવો.
- ૧૧ શીખેલું વારંવાર યાદ કરી જવાની ટેવ રાખવી.
- ૧૨ સારો ગ્રંથ બણવામાં આવેતો તે તરત વાંચવો.
- ૧૩ વાંચવું એવીરીતે કે તેના મુદ્દા યાદ રહે.
- ૧૪ ઉપરચોંટીઉ વાંચી જવાથી સંગીન લાભ થતો નથી.
- ૧૫ અમુક વિષયમાં આપણે અજ્ઞાત હોઈએ તો તેવા વિષયના Expert પાસેથી તે બણી લઈ કામ ચલાવવું.
- ૧૬ યોગ્ય વ્યાયામની ખાસ જરૂર છે.
- ૧૭ રાતે વહેલા જે સૂઈ વહેલા ઉઠે વીર,
બળ બુધ્ધિ બહુ ધન વધે સુખમાં રહે સરીર.
Early to bed, early to rise,
Makes a man healthy, wealthy & wise.
- ૧૮ વસ્ત્ર કિંમતી ન હોય તો ફિકર નહીં પણ સ્વચ્છ જોઈએ.
- ૧૯ જમવામાં જેમ બને તેમ આગ્રહપૂર્વક ખાવું કે ખવડાવવું નહીં.

- ૨૦ હંમેશા ઇશ્વર પ્રાર્થના કરવી - નિયમ પ્રાર્થના કરવીજ.
- ૨૧ અગત્યનું કામ હોય તે બીજાને ન સોંપતા બેસે કરવું.
- ૨૨ સારું કામ જલ્દી કરવું - નહારું કરવું પડે તો ઢીલ કરવી.
- ૨૩ સારા કામોમાં પણ સજ્જનોની સલાહ લેવી.
- ૨૪ માણસને મિત્ર હોવો જરૂર તો છે, માટે મિત્ર કરવો.
- ૨૫ મિત્ર છે તે સન્મિત્ર છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવી.
- ૨૬ કોઈ સારું કામ કરતો હોય તો તેમાં બને તેટલી મદદ કરવી.
- ૨૭ કોઈપણ કામ મિત્રથી છાનું રાખવું નહીં, પણ તે મિત્ર પાકો ભરોસાપાત્ર હોવો જોઈએ.
- ૨૮ ચત્ન કરવા છતાં પણ નિષ્કળતા મળે તો પુનર્ચત્ન આદરવો.
- ૨૯ દુર્વ્યસનથી બનતા સુધી સદા દૂર રહેવું.
- ૩૦ વિચારો ઉચા રાખવા.
- ૩૧ આપણી બેવકૂફી થઈ હોય તો તે જ્યાં ત્યાં પ્રસિધ્ધ કરવી નહીં.
- ૩૨ વિદ્યા અને નીતિ બંનેની વારંવાર પ્રશંસા કરવી.
- ૩૩ કર્તવ્યં સત્ મન્તવ્યં ૧૧।
- ૩૪ કહેણી પ્રમાણે રહેણી રાખવા ચત્ન કરવો.
- ૩૫ ધનવાન જોઈને સ્નેહ કરવો નહીં પણ નીતિમાન જોઈને કરવો. વધારે માન વિવેકાનને આપવું, તેથી ઉતરતું ધનવાનને આપવું.
- ૩૬ ગરીબ સ્થિતિમાંથી સારી સ્થિતિ થઈ હોય તો પૂર્વકાળ ભૂલી જવો નહીં.
- ૩૭ જમાનાને માન આપીને ચાલવું.
- ૩૮ બાળકોને સદ્વિદ્યા ભણાવવી.
- ૩૯ બાળકોની બુદ્ધિ અને શક્તિ ઓળખી લેવી.
- ૪૦ પરિજનોના સ્વભાવને પોતે બણી છેવટે જેની સાથે જેમ ધટે તેમ વર્તવું.
- ૪૧ હંમેશા માટે ભગ ઉપર આભૂષણો રાખવા નહીં.
- ૪૨ કોઈને પણ બોધ કરવો તો ધણો ગુપ્ત કરવો.
- ૪૩ અપરિચિત મનુષ્યને મળવું હોય તો ગુપ્ત મળવું.

- ૪૪ નકામું બોલવું નહીં.
- ૪૫ જે પ્રસંગે જે ઘટતું હોય તે જરૂર જેટલું બોલવું.
- ૪૬ બહુ જ મૌન રાખી મૂઠમાં બપીએ તેમ કરવું નહીં.
- ૪૭ પોતાનું દૂષણ પોતે જાણવું અને સુધારવા ચત્ન કરવો.
- ૪૮ પોતાનાં વળાણ પોતે ન કરવાં.
- ૪૯ મિત્રની સાથે બહુ પ્રેમથી વર્તવું - બનતા સુધી સર્વ સાથે.
- ૫૦ બનતા સુધી મિત્રની સાથે લેણદેણનો વ્યવહાર રાખવો જ નહીં. તે છતાં જરૂર પ્રસંગે રાખવો પડે તો મિત્રને અગત્ય પડે કંઈક આપવું. અને તે એ રીતે કે જે પાછું ન મળે તો પણ પોતાના જીવને કલેશ થાય નહીં - મિત્ર પાસેથી લેવું પડે તો તુર્ત જ પાછું આપવું, ન આપી શકાય તેમ હોય તો લેતી વખતે જ કહેવું.
- ૫૧ મિત્રને બધી વાત કેવળ સત્ય જ કહેવી.
- ૫૨ પત્ર-વ્યવહાર મોકળો હોયે મિત્રોમાં રાખવો જે પ્રીતિવૃદ્ધિમાં સહાયભૂત છે.
- ૫૩ મિત્રની તેમજ કોઈની છાની વાત અન્યને કરવી નહીં.
- ૫૪ ધર્મની બાબતમાં વાદ કરવો નહીં. પણ પ્રસંગોપાત સંશય થાય તો તે સમર્થ જ્ઞાની પાસેથી નિવારણ કરવું.
- ૫૫ કારણ વગર કોઈને ઘેર જવું નહીં. : મિત્ર સિવાય :
- ૫૬ વેપાર અને જમણમાં શરમ રાખવી નહીં.
- ૫૭ ખર્ચનો હિસાબ રાખવો.
- ૫૮ લૂગડાંલિતામાં ધણું પૈસા ખર્ચવા નહીં એમ સમજુ પુરુષોએ કહ્યું છે.
- ૫૯ કરકસરનો નિયમ ધણો બળવવો.
- ૬૦ વ્યય અને સંયય એ બન્ને હંમેશા જોતાં રહેવું.
- ૬૧ પૈસાની આપલેમાં હિસાબ ચોખ્ખો રાખવો.
- ૬૨ એક જ માણસને મોટી રકમ ધીરવી નહીં.
- ૬૩ કરજ કરવું પડે તો હલકા માણસનું ન કરવું.
- ૬૪ રૂપિયાની જરૂર પડે તો જણસ ગીરો મૂકવી નહીં પણ વેચી નાખવી.

- ૬૫ કરજ કરીને ઘર કે ઘરેણું કરવું નહીં.
- ૬૬ ઘણાં માણસનું થોડું થોડું ફેવું રાખવા કરતાં એકનું ઘણું ફેવું રાખવું એ ઠીક છે.
- ૬૭ ખવરાવીને ખુશી થવું પણ ખાઈને નહીં.
- ૬૮ સારું સાહિત્ય વાંચવાનો અભ્યાસ રાખવો.
- ૬૯ જૂના કવિઓનાં લખાણો નકામી સમજવી નહીં પણ તે વિષે ઘણો કિંમતી હોવાનો મત રાખવો.
- ૭૦ પ્રસંગોપાત જૂનાં પદો વાંચીને સમજવી.
- ૭૧ ધંધો કરવો, પણ ધંધામાં એટલા બધા માયાવશ ન થઈ જવું કે પરમાત્માની પ્રાર્થના અને ગુણાનુકીર્તનની વિસ્મૃતિ થાય.
- ૭૨ ઘડીએ ઘડીએ અને પળે પળે મનમાં એ વિચાર વાળવો કે આ બધું મિથ્યા છે - બ્રહ્મ સત્ય છે. અને મારા દરેક કામ માટે મારે જવાબ દેવાનો છે.
- ૭૩ પરમેશ્વરની વારેવારે ધાસ્તી રાખવી.
- ૭૪ આપણાથી કોઈ મોટું પરિજન ન હોય તો અમુકને માની લેવું અને તેની સલાહ લેવી. ૐ ખુદા નહીં હૈ તો ખુદા બનાકે પૂજો ૐ
- ૭૫ કોઈને પણ ખરો રસ્તો બતાવવો.
- ૭૬ દરરોજ રાત્રે સૂતી વખતે દિવસમાં કરેલાં સારાં અને નઠારાં કાર્યો ઉપર નિષ્પક્ષપાતપણે વિચાર કરવો.
- ૭૭ મિત્રનું કુટુંબ પોતાનું કુટુંબ ગણવું.
- ૭૮ મિત્રની ગેરહાજરીમાં મિત્રનાં કૌટુંબિકોની સેવા કરવી.
- ૭૯ મરણ સમયે, ગંભીર માંદગીના પ્રસંગે અગર એવા કોઈ પ્રસંગે પોતાનાં સંબંધી પાપકર્મો તેમજ સત્કર્મો પોતાના ઇષ્ટ મિત્રને અગર તેની ગેરહાજરીમાં કોઈ સમર્થ મહાપુરુષને બહેર કરવી.
- ૮૦ દરેક રીતે લોકપ્રિય થવા યત્ન કરવો.
- ૮૧ શરીરરક્ષેપત્તિ સાચવવી.
- ૮૨ બનતા સુધી બિલકુલ જૂઠું બોલવું નહીં અને નીતિએ જ ચાલવું. બીજાઓને પણ નીતિએ ચાલવામાં આપણો દાખલો મળે એમ વર્તવું.

- ૮૩ સ્ત્રીનો બિલકુલ ભરોસો રાખવો નહીં.
- ૮૪ બહુધા સ્ત્રીઓના સૈસર્ગમાં થોડું આવવું.
- ૮૫ રૂપવતી સ્ત્રીઓના પરિચયમાંજ આવવું નહીં. અને આવવું પડે તો માત્ર ખપ જેટલીજ વાત કરવી.
- ૮૬ વ્યવહારમાં નીચેનાં કામો મુખ્યત્વે યોગ્ય રીતે થવા જોઈએ.
:૧: ઇશ્વર પ્રાર્થના :૨: નીતિમય જીવન :૩: પરિજનો પ્રતિ ઉચિત વર્તન જેવું કે - મિત્ર પ્રતિ, બ્રાતૃવર્ગ પ્રતિ, માતા પ્રતિ, સંતાનો પ્રતિ, :૪: પોતાનો ધંધો :૫: વિધાસિવૃદ્ધિ અર્થે શક્યાનુસાર પ્રયાસ.
- ૮૭ પ્રત્યેક કાર્ય કરતી વખતે દેશ, કાલ ને સંજોગો જોવા, અને તપાસવું કે તે કાર્ય સમ્પ્રત દેશકાળનું રુચતું છે કે નહીં ?
- ૮૮ યદપિ શુદ્ધ લોકો-વિરુદ્ધા.
ના કરણીય નાયરેણીય ।। એ જમાનો હવે ધીમે ધીમે બદલાતો જાય છે. અને તેથી તેવા પડેલા રિવાજો દૂર કરવા ચત્ન કરવો. એ વાક્ય શંકરાચાર્યનું છે એમ સમજ - સત્ય માર્ગે જતાં લોકો ને ભીરુતાને લીધે પાછા હઠવું નહીં પણ સુધારા રૂપી સૂર્યનો ઉદય કરવા ઉપકૃત રહેવું.
- ૮૯ ।। જીવ્યાથી ભલું જોયું, અને જોયાથી ભલું જાણ્યું ।।
- ૯૦ કોઈપણ કાર્યની પ્રતિજ્ઞા કદી કરવી નહીં.
- ૯૧ અનાર્જુનો હિન્દુચારિણામ્ ।
પ્રથમમ્ બુદ્ધિઽલક્ષણમ્ ।
આર્જુનસ્ય ન્તિઽગમનમ્ ।
વિદતીય બુદ્ધિઽલક્ષણમ્ ।। એ ધ્યાનમાં રાખવું.